

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-133>

УДК 334.72:352.071

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE EFFICIENCY OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN TERRITORIAL COMMUNITIES

Линдюк Андрій Олександровичкандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет природокористування
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9940-8991>**Lyndyuk Andriy**

Lviv National Environmental University

У статті розглянуто методологічні підходи до оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах в умовах децентралізації. Визначено, що підприємництво є ключовим чинником сталого розвитку громад, формування їх фінансової самостійності, створення робочих місць та підвищення добробуту населення. Запропоновано багатофакторну методологію оцінювання, яка враховує економічні, соціальні, екологічні та інноваційні аспекти. Розроблено систему показників, яка дозволяє інтегрувати ці аспекти для повноцінної оцінки впливу підприємництва на громаду. Обґрунтовано, що застосування методів багатокритеріального аналізу забезпечує точність та адаптивність до місцевих умов. Результати дослідження є основою для подальших наукових розробок у сфері управління підприємництвом на рівні територіальних громад.

Ключові слова: підприємницька діяльність, територіальні громади, багатофакторний підхід, економічна ефективність, сталий розвиток.

The article considers methodological approaches to assessing the effectiveness of entrepreneurial activity in territorial communities, which are becoming relevant in the context of decentralization. In this context, entrepreneurial activity becomes an important factor in the formation of local budgets, job creation, improving the quality of life of the population and ensuring social stability. The study indicates that traditional approaches to assessing entrepreneurial activity, based mainly on economic indicators, do not fully take into account the multidimensionality of this phenomenon. In particular, social, environmental and innovative aspects that are crucial for the development of communities are ignored. Therefore, there is a need to develop a comprehensive methodology that would take into account all key aspects of the impact of entrepreneurship on the community. A multifactorial approach to assessing the effectiveness of entrepreneurial activity is proposed, which is based on the integration of economic, social, environmental and innovative indicators. The economic component covers the level of investment activity, the number of enterprises created, the volume of tax revenues and the growth of community income. Social indicators reflect the creation of new jobs, the level of employment of the population, access to basic services and the quality of life of residents. The environmental component takes into account the impact of business activity on the environment, the use of renewable resources and the introduction of environmental technologies. The innovative component covers the level of business digitalization, the introduction of modern technologies into production processes and activity in supporting innovative initiatives. The methodology for assessing efficiency consists of four main stages. At the first stage, data is collected, which includes the analysis of statistical reports, sociological surveys, questionnaires of entrepreneurs and an assessment of the infrastructure and socio-demographic features of the community. The second stage involves the normalization of the collected data to ensure the possibility of comparison between communities that differ significantly in terms of development level and resource potential. At the third stage, multi-criteria analysis methods are used, such as the method of hierarchy analysis, matrix approach or integrated assessment. The final stage is the interpretation of the results and the development of recommendations for local authorities. The proposed methodology will provide local authorities with the opportunity to make informed decisions on supporting entrepreneurship, stimulating investment and developing infrastructure.

Keywords: entrepreneurship, territorial communities, multifactorial approach, economic efficiency, sustainable development.

Постановка проблеми Процеси децентралізації, що активно розвиваються в Україні протягом останнього десятиліття, суттєво змінили підходи до економічного управління на місцевому рівні, посиливши роль територіальних громад як самостійних економічних суб'єктів. У цих умовах підприємницька діяльність стає одним із ключових чинників забезпечення сталого розвитку територій, формування їх фінансової самостійності, створення робочих місць і підвищення добробуту населення. Проте, ефективне функціонування підприємницького середовища у громадах значною мірою залежить від здатності органів місцевого самоврядування оцінювати результативність існуючих ініціатив та впроваджувати дієві механізми підтримки бізнесу.

Однією з основних проблем, що перешкоджають ефективному розвитку підприємницької діяльності в територіальних громадах, є відсутність комплексної методології оцінки її результативності. На практиці, як правило, використовуються лише загальні економічні показники (рівень доходів, обсяг податкових надходжень тощо), що не враховують соціальних, інституційних та екологічних аспектів підприємництва. Такий підхід не дозволяє виявити ключові фактори успіху чи бар'єри для розвитку бізнесу на місцевому рівні.

Крім того, сучасні виклики, зокрема обмежений доступ до фінансових ресурсів, слабка інфраструктура підтримки бізнесу, недостатній рівень управлінських компетенцій, вимагають нових підходів до оцінки ефективності підприємницької діяльності. Традиційні методи не завжди враховують специфіку територіальних громад, таких як різний рівень соціально-економічного розвитку, демографічні особливості та ресурсний потенціал.

Актуальність дослідження також зумовлена необхідністю адаптації міжнародного досвіду до українських реалій. У світовій практиці використовуються багатофакторні моделі оцінки ефективності підприємництва, які враховують інноваційність, рівень співпраці між бізнесом і владою, екологічну стійкість та інші параметри. Однак, ці підходи потребують адаптації з урахуванням специфіки місцевих умов.

Таким чином, існує нагальна потреба у розробці та впровадженні методологічних підходів до оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах, які б забезпечили комплексне врахування економічних, соціальних, екологічних та управлінських факторів. Це дозволить не лише підви-

щити якість прийняття управлінських рішень на місцевому рівні, а й позитивно впливатиме на формування сприятливого бізнес-клімату для розвитку підприємницької ініціативи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах має значний науковий інтерес, особливо в контексті сучасних процесів децентралізації та посилення ролі місцевого самоврядування. У світовій та вітчизняній науковій літературі дослідження цього напрямку зосереджуються на аналізі теоретичних підходів до оцінювання підприємництва, розробці моделей оцінки ефективності бізнес-ініціатив, а також адаптації міжнародних практик до локальних умов.

Серед українських науковців значну увагу приділено аналізу ролі підприємництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Окремі дослідження присвячено покращенню взаємодії влади і бізнесу у соціально-економічному розвитку територіальної громади [1, с. 332]. Шеленко Д., Шпикуляк О. і Бойчук А. досліджують стратегічні пріоритети управління інвестиційним потенціалом громад на основі активізації підприємницької діяльності. Вони наголошують на важливості врахування економічного потенціалу громад та ролі інституційної підтримки для підвищення ефективності бізнесу [2]. Ільченко Т. та Застрожнікова І. акцентують увагу на розвитку аграрного підприємництва як інструмента стимулювання сільських територій, відзначаючи специфіку оцінювання результативності цього сектору [3]. Подібно, Рурак І. досліджує роль малого бізнесу у забезпеченні сталого розвитку сільських територіальних громад, зокрема акцентуючи увагу на соціальних аспектах, таких як створення робочих місць і зниження рівня безробіття [4].

Матвієнко-Біляєва Г. Л. обґрунтовує, що «впровадження збалансованої системи показників є необхідною умовою для забезпечення ефективності функціонування підприємницької діяльності в сучасних умовах» [5, с. 330]. Інший підхід передбачає раціоналізацію показників виробничо-економічної та соціально-економічної ефективності на основі інтеграційних процесів саме малих підприємств [6].

На міжнародному рівні ключовою темою досліджень є розробка моделей оцінки ефективності підприємництва на основі врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів бізнес-діяльності.

Попри значні досягнення, у науковій літературі залишається низка невирішених

питань. Зокрема, відсутні адаптовані до українських реалій моделі оцінки ефективності підприємницької діяльності, які враховують унікальні соціально-економічні характеристики та ресурсний потенціал окремих громад. Недостатньо розробленими є підходи до врахування інноваційного потенціалу та ролі цифровізації у розвитку підприємництва на місцевому рівні. Невирішеними залишаються питання розробки гнучкої, комплексної методології оцінки ефективності підприємницької діяльності, яка враховувала б як економічні, так і неекономічні фактори. Також нагальною є необхідність створення адаптованих до локальних умов інструментів оцінювання, які здатні враховувати специфіку українських територіальних громад, сучасні виклики та найкращі міжнародні практики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка методологічних підходів до оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах, що забезпечить комплексне врахування економічних, соціальних, екологічних та інноваційних факторів. Для досягнення цієї мети передбачено проведення аналізу існуючих підходів до оцінювання ефективності підприємницької діяльності, зокрема, визначення їхніх сильних і слабких сторін, а також дослідження світового досвіду і його адаптації до місцевих умов. Особливу увагу приділено обґрунтуванню критеріїв і показників, які дозволяють враховувати багатофакторний характер підприємницької діяльності, включаючи економічні, соціальні, екологічні та інноваційні аспекти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток підприємницької діяльності в територіальних громадах відіграє ключову роль у забезпеченні їхнього сталого економічного розвитку, соціальної стабільності та підвищення конкурентоспроможності. Проте ефективність підприємництва, особливо в умовах децентралізації, значною мірою залежить від здатності місцевих органів влади та самих підприємців адаптуватися до специфічних умов, що властиві окремим громадам. Для цього необхідно мати інструменти, які дозволяють комплексно оцінювати ефективність підприємницької діяльності з урахуванням багатовимірності цього явища.

Традиційні підходи до оцінки підприємницької діяльності зазвичай зосереджуються на таких економічних показниках, як обсяг прибутку, кількість зареєстрованих підприємств, податкові надходження або обсяг залучених

інвестицій. Попри важливість цих параметрів, проте вони не цілком відображають загальну результативність підприємницької діяльності, оскільки не враховують соціального ефекту, екологічної складової чи рівня інноваційності. Зокрема, громада з невеликими економічними ресурсами може мати високий рівень самозайнятості, що суттєво знижує соціальну напругу та сприяє зростанню місцевого добробуту, але такі результати складно врахувати в межах лише економічних критеріїв.

Розробка методології оцінки ефективності підприємницької діяльності повинна базуватися на багатофакторному підході (рис. 1).

Основною ідеєю такого підходу є інтеграція економічних, соціальних, екологічних та інноваційних аспектів, які дозволяють повноцінно оцінити вплив підприємницької діяльності на громаду. Для цього запропоновано створити систему показників, яка включатиме чотири основні компоненти. Економічні показники відобразатимуть обсяг доходів громади, рівень інвестиційної активності, кількість створених підприємств і податкові надходження. Соціальні показники охоплюватимуть кількість створених робочих місць, рівень самозайнятості населення, доступ до послуг і підвищення якості життя. Екологічні показники передбачатимуть врахування впливу підприємницької діяльності на довкілля, зокрема використання ресурсів та впровадження екологічно чистих технологій. Інноваційний компонент включатиме рівень цифровізації бізнесу, використання сучасних технологій у виробничих процесах та рівень підтримки інноваційних ініціатив.

Запропонована методологія базується на чотирьох етапах реалізації. На першому етапі проводиться збір даних, який включає аналіз економічних показників, вивчення соціально-демографічної ситуації, оцінку екологічного стану та рівня інноваційного розвитку громади. Збір даних може здійснюватися за допомогою анкетування, опитування підприємців, аналізу статистичних звітів, а також вивчення нормативно-правової бази. Другий етап передбачає нормалізацію отриманих даних для забезпечення можливості порівняння між громадами різних типів і розмірів. Це особливо важливо для України, де громади суттєво відрізняються за рівнем розвитку та ресурсним потенціалом.

На третьому етапі застосовуються методи багатокритеріального аналізу, такі як метод аналізу ієрархій, матричний підхід або методи інтегрального оцінювання. Ці методи дозволя-

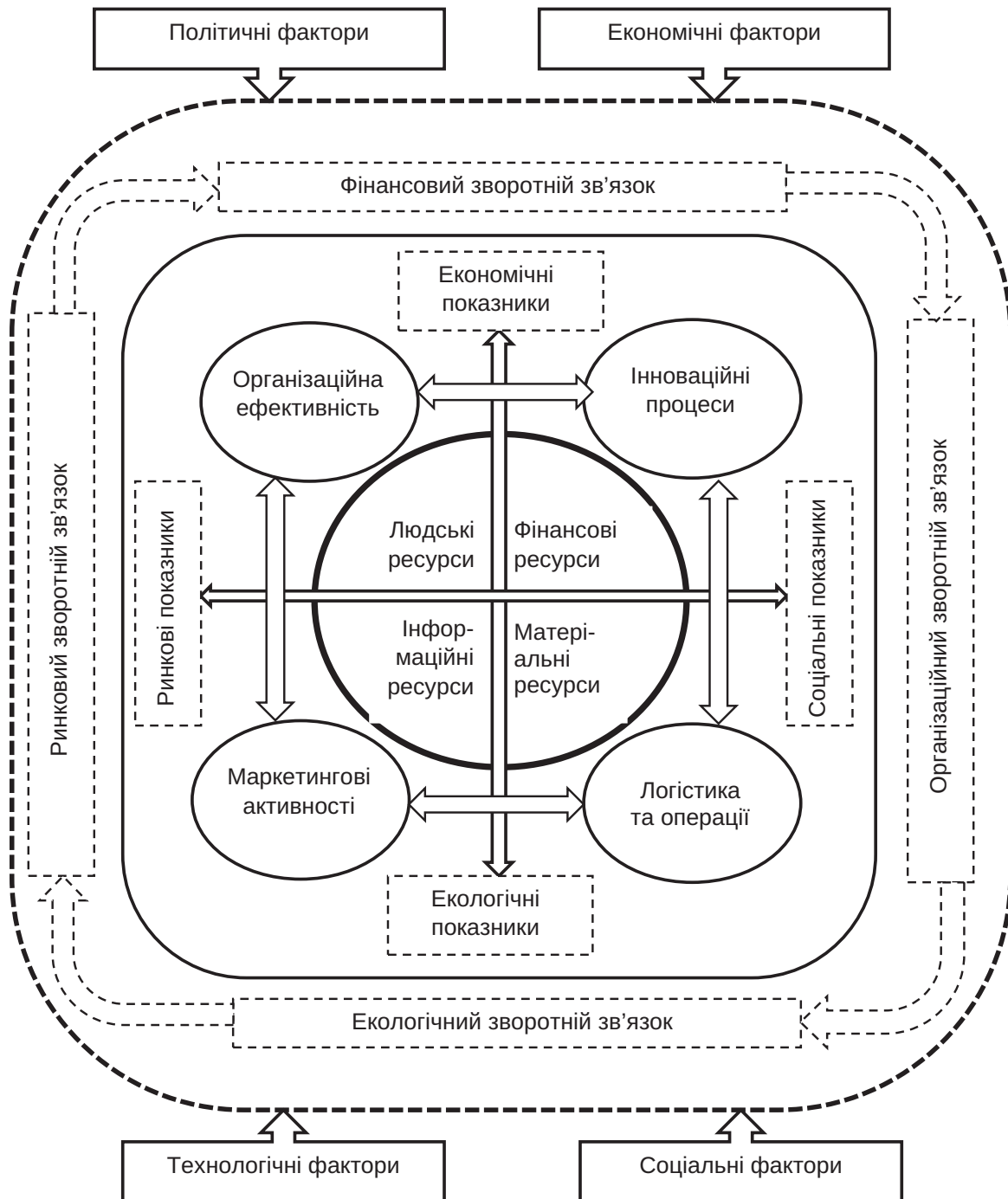

Рис. 1. Схема багатofакторного підходу оцінки ефективності підприємницької діяльності

Джерело: власна розробка

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ють об'єднати отримані дані в єдиний індекс ефективності, що враховує всі чотири компоненти. Завершальним етапом є аналіз отриманих результатів та розробка рекомендацій для місцевих органів влади, які можуть бути використані для підвищення ефективності управління підприємницькою діяльністю.

Одним із ключових етапів розробки методології оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах є ана-

ліз сильних і слабких сторін, що впливають на розвиток бізнесу в конкретному регіоні. Такий підхід дозволяє не лише оцінити поточний стан підприємницького середовища, а й виявити чинники, які сприяють або гальмують його розвиток.

Сильні сторони включають такі аспекти, як:
 – економічний потенціал (наявність природних ресурсів, сприятливий географічне розташування, доступ до ринків);

- інфраструктура (транспортна, інформаційна, фінансова, що підтримують розвиток бізнесу);

- людський капітал (високий рівень кваліфікації працівників, активна молодь, готовність до впровадження інновацій);

- підтримка з боку влади (прозорі механізми залучення інвестицій, програми підтримки підприємництва, податкові пільги).

Слабкі сторони, навпаки, створюють перешкоди для розвитку:

- фінансові обмеження (обмежений доступ до кредитів, відсутність венчурного капіталу);

- дефіцит кадрів (міграція кваліфікованих працівників, недостатня підготовка місцевих кадрів);

- інституційні ризики (корупція, низька ефективність місцевого управління);

- слабка цифровізація.

Аналіз цих аспектів допомагає формувати комплексний підхід до оцінки ефективності, адаптований до умов конкретної територіальної громади. Так, у громадах з високим економічним потенціалом, але слабкою інфраструктурою, слід акцентувати увагу на розвиток логістики та створення бізнес-інкубаторів.

Методологія, що враховує сильні та слабкі сторони, дозволяє розробляти цільові стратегії для підвищення ефективності підприємництва. Зокрема, це сприяє формуванню умов для розвитку малого та середнього бізнесу, залученню інвестицій, зростанню рівня зайнятості та підвищенню якості життя мешканців громади.

Важливим елементом у розробці методологічних підходів до оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах України є адаптація міжнародного досвіду. Зокрема, в країнах Європейського Союзу активно використовуються інтегральні моделі, що враховують рівень інноваційності бізнесу, екологічну стійкість, взаємодію між владою, громадськістю та підприємцями. Такі моделі дозволяють повніше оцінювати вплив підприємницької діяльності на розвиток громади та коригувати управлінські рішення відповідно до специфіки місцевих умов.

Проте пряме застосування цих моделей в Україні є ускладненим через низку факторів. Це, зокрема, нерівномірний соціально-економічний розвиток громад, обмежений доступ до фінансових ресурсів, недостатня цифровізація та низький рівень розвитку інфраструктури. Важливим завданням є адаптація

цих підходів із врахуванням унікальних умов українських територій. Так, використання міжнародного досвіду у сфері цифровізації дозволить створити інструменти моніторингу ефективності бізнесу, доступні навіть для громад з обмеженими ресурсами.

Крім того, необхідно враховувати, що українські громади стикаються з викликами, такими як наслідки військових дій, демографічні зміни та значна обмеженість ресурсів. Адаптовані моделі повинні бути гнучкими та враховувати ці фактори. Водночас, інтеграція елементів міжнародного досвіду, таких як розширення співпраці між бізнесом і владою, сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку підприємництва.

Врахування міжнародного досвіду забезпечить розробку ефективних методологічних підходів, які сприятимуть не лише оцінці поточного стану підприємницької діяльності, але й формуванню стратегій для її довгострокового розвитку в умовах сучасних викликів.

Висновки. Таким чином, багатофакторна методологія оцінки ефективності підприємницької діяльності в територіальних громадах забезпечує комплексний підхід до аналізу результатів підприємництва, враховуючи економічні, соціальні, екологічні та інноваційні аспекти. Її впровадження дозволить не лише виявляти ключові детермінанти успіху або бар'єри для розвитку бізнесу, але й формулювати дієві рекомендації для місцевих органів влади, спрямовані на покращення бізнес-клімату.

Результати апробації підтвердили ефективність методології в умовах децентралізації та різномірного соціально-економічного розвитку громад, тому громади, які активно підтримують інновації та впроваджують екологічно чисті технології, демонструють вищу ефективність у створенні сприятливих умов для підприємницької активності. Застосування такого підходу сприятиме сталому розвитку територіальних громад, забезпечуючи інтеграцію економічного зростання з підвищенням якості життя населення та захистом навколишнього середовища.

У перспективі ця методологія може бути вдосконалена шляхом додавання нових показників, що враховують сучасні виклики, зокрема, вплив цифровізації та міжнародної співпраці, що дозволить більш точно оцінювати ефективність підприємництва та розробляти адаптивні стратегії для територіальних громад різних типів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоцерківський, О. Б., Застьола, Є. О. Роль підприємництва в соціально-економічному розвитку ОТГ. *Стратегічні пріоритети розвитку підприємництва, торгівлі та біржової діяльності: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя, 2021 р. 389 с.
2. Шеленко, Д., Шпикуняк, О. Г., & Бойчук, А. В. (2024). Стратегічні пріоритети управління формуванням інвестиційного потенціалу розвитку територіальних громад на засадах активізації підприємництва. *Економічний простір*, (189), 85–90.
3. Ільченко, Т., & Застрожнікова, І. (2022). Роль аграрного підприємництва у розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*, (37). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-21>.
4. Рурак, І. (2023). Роль підприємництва в ефективному розвитку сільських територіальних громад. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Львів : ЛНУП, 2023. 201 с.
5. Матвієнко-Біляєва, Г. Л. (2018). Оцінка ефективності підприємницької діяльності. С. 327–330.
6. Линдюк А. О., Бурак А. І. Інтеграційні процеси малих підприємств у контексті раціонального поєднання виробничої та соціальної ефективності. *Науковий вісник НУВМБТ імені С. З. Гжицького*. 2012. Т. 14. 4(54). С. 310–316.

REFERENCES:

1. Bilotserkivskiyi, O. B., Zastola, Ye. O. Rol pidpriemnytstva v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku OTH [The role of entrepreneurship in the socio-economic development of the UTC]. *Stratehichni priorytety rozvytku pidpriemnytstva, torhivli ta birzhovoi diialnosti: materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Zaporizhzhia, 2021 r.* 389 p. (in Ukrainian)
2. Shelenko, D. I., Shpykuliak, O. H., & Boichuk, A. V. (2024). Stratehichni priorytety upravlinnia formuvanniam investytsiinoho potentsialu rozvytku terytorialnykh hromad na zasadakh aktyvizatsii pidpriemnytstva [Strategic priorities for managing the formation of investment potential for the development of territorial communities based on the activation of entrepreneurship]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, (189), 85–90. (in Ukrainian)
3. Ilchenko, T., & Zastrozhnikova, I. (2022). Rol ahrarynogo pidpriemnytstva u rozvytku terytorialnykh hromad [The role of agricultural entrepreneurship in the development of territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, (37). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-21>. (in Ukrainian)
4. Rurak, I. (2023). Rol pidpriemnytstva v efektyvnomu rozvytku silskykh terytorialnykh hromad [The role of entrepreneurship in the effective development of rural communities]. *Orhanizatsiino-ekonomichni ta sotsialni skladovi rozvytku pidpriemnytstva: materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Lviv: LNUP, 201 p.* (in Ukrainian)
5. Matviienko-Biliaieva, H. L. (2018). Otsinka efektyvnosti pidpriemnytskoi diialnosti [Assessment of the effectiveness of entrepreneurial activity]. P. 327–330. (in Ukrainian)
6. Lyndiuk A. O., Burak A. I. (2012). Intehratsiini protsesy malykh pidpriemstv u konteksti ratsionalnoho poiednannia vyrobnychoi ta sotsialnoi efektyvnosti [Integration processes of small enterprises in the context of a rational combination of production and social efficiency]. *Naukovyi visnyk NUVMBT imeni S.Z. Hzhyskoho – Scientific Bulletin of the S.Z. Gzhyskyi National University of Medical Sciences and Technology*. T. 14. 4(54). P. 310–316. (in Ukrainian)